

AZ EGYHÁZ ÉS A TÁRSADALOM KAPCSOLATA

Absztrakt

A társadalom az egyházak feladatkörét leginkább vallási és erkölcsi jellegűnek véli. A társadalom részéről talán jogosan elvárható, hogy az egyházak közösen tudják képviselni a keresztény értékrendet és hazaszeretetre neveljenek. Vállalják fel nézeteiket mindenféle kirekesztés ellen, mindig az emberi értéket tartva szem előtt. Erkölcsi nézeteikkel példát mutatva védjék a házasság és a család intézményét. Az egyházaknak empátiával kell rendelkezniük az emberek felé, támogatniuk kell az elesetteket, szegényeket, árvákat, özvegyeket. Legyenek ők, minden időben az emberi jogok védelmezői, feladatkörükben a különböző vallási nézetek miatti konfliktusok enyhítése is szerepet kaphat. A mai kor nagy problémája, az antiszemitizmus és cigányellenesség, de jelen van az idegengyűlölet minden formája is. E problémák ellen is bátran kell, hogy fellépjenek, hiszen csak akkor maradhatnak hitelesek a társadalom számára, ha megalkuvás nélkül képviselik nézeteiket.

Societies tend to consider the responsibilities of churches mostly of religious and moral kinds. Society might legitimately expect that the churches can represent Christian values together and educate people to patriotism. Also that they undertake their views against exclusion of any kind, always bearing human values in mind. That they, setting an example with their moral views, protect the institutions of marriage and family. Churches ought to have and show empathy towards their fellow human beings, they should support the needy, the poor, orphans, widows. They should, at all times, be the defenders of human rights, their duties may include a role to mitigate conflicts due to different religious views as well. The great problems of this present age are anti-Semitism and the anti-Roma attitude. Churches should not hesitate to address these issues and take action because the only way they can remain authentic to the society is that they represent their views without compromise.

Kulcsszavak: *társadalom, egyház, segítségnyújtás, karitatív, hitoktatás, szeretet ~ society, church, assistance, charitable, religious education, love*

A kultúrák és társadalmak igen sokfélék, ezért a történelmi korokban a Földön nem egy, hanem nagyon sokféle társadalom létezett, és létezik ma is.

Hogy e két fogalom milyen szorosan kapcsolódik is össze, az talán a mai kor történéseinek figyelembevételével számunkra szinte természetesnek hat. Kapcsolatuk kialakulását és fejlődését azonban már annál inkább érdemes áttekinteni. *A társadalom: „olyan emberek önálló csoportja, akik közös területen élnek, közös kultúrával rendelkeznek, és ezt a kultúrát átadják azoknak, akik ebben a csoportban születtek, illetve akiket ide befogadtak”.* [1]

A kultúra az, ami áthatja és meghatározza mindannyiunk életét, hogy az adott társadalom szokásait hogyan építjük be életünkbe, például mit eszünk, hogyan öltözködünk, milyen elveket követünk, miben hiszünk. A társadalom sokszínűségét pont az adja, hogy különbözőek vagyunk, és mindannyiunk számára adott az a lehetőség, hogy szabadon választhassuk meg életvitelünket, vallásunkat.

Az egyház definíciója, az 1990.évi IV. törvény alapján

A magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek a társadalom kiemelkedő fontosságú, értékhordozó és közösségteremtő tényezői. A hitélet körébe tartozó munkálkodásuk mellett kulturális, nevelési-oktatási, szociális-egészségügyi tevékenységükkel és a nemzeti tudat ápolásával is jelentős szerepet töltenek be az ország életében. A lelkiismereti és vallásszabadság biztosítása, a mások meggyőződését tiszteletben tartó tolerancia elve, az Alkotmánnyal, illetve a Magyar Köztársaság nemzetközi kötelezettség vállalásával összhangban tud megvalósulni.

Magyarország Alaptörvénye, VII. cikk

(1) Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.

(2) Az állam és az egyházak különváltak működnek. Az egyházak önállóak. Az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.

(3) Az egyházakra vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

Az egyházaknak megvan az a pozitív lehetőségük, hogy mivel nem kormányzati szervek, és nem is profitorientált intézmények a társadalomban, a bennük folyó elmélkedések számára megfelelő alapot teremtsenek. A vallásokra vonatkozóan az Európai Uniónak nincsenek konkrét szabályai, elismeri a vallási értékeket, és az Alaptörvényben leírtakat tekinti irányadónak. Ezért nem mellékes az, hogy milyen erkölcsi nézeteket vallanak és közvetítenek, hiszen azok a közösségi szabályozások orientációs háttérét képezhetik.

„ Szeresd felebarátodat, mint magadat”

Az Egyház tevékenysége a társadalom életében a kezdetektől nyomon követhető. Írásos megjelenési formája és közreműködése, nyomon követhető volt XIII. Leó pápa idejében is, aki (1878-1903 ült a pápai trónon). Enciklikájában határozottan felemelte szavát a munkásosztály védelmében, (Rerum Novarum, Róma 1891).

„ Ezért Tisztelendő Testvérek, ahogy eddig hozzatok intézett körleveleinkben a téveszmék megcáfolása céljából elmondottuk a szükségeseket az államhatalomról, az emberi szabadságról, az államok alkotmányának keresztény jellegéről és más hasonló kérdésekről, éppúgy véleményünk szerint az egyház ügyét és a közjót szem előtt tartva, hasonló okokból ugyanezt kell tennünk most is a munkások helyzetével kapcsolatba.” [2]

XIII. Leót, a „szociális” pápának vagy a „munkások” pápájaként is nevezték. Útmutatása a szociális- és munkakérdést illetően korszakalkotó volt. Jelentősége abban állt, hogy első ízben fogalmazta meg a kereszténység tanítását a szociális rendre, a munkára és a munkaadó viszonyára vonatkozólag. XIII. Leó nem pusztán rámutat a társadalomban meglévő problémákra, hanem az orvosságot is felkínálja. Tanait mind szélesebb körben igyekeztek terjeszteni, hogy „áthassa a lelkeket jó irányba hajlítsa az akaratokat: ismerjék el az isteni parancsolatok rendjének uralmát maguk fölött. Ha egy társadalom Istenéhez fordul és erkölcsi életében Isten útmutatásait követnék, spontán módon megteremtené a jólétet külső dolgokban is”. Így is bizonyítható, hogy XIII. Leó pápa már a XX. század elején is fontosnak tartotta az egyház karitatív munkáját is. Gondoskodott olyan intézmények felállításáról, melyek biztosították az egyház folyamatos ellátását és a szegények támogatását. Bátran képviselte, hogy mindannyiunknak szüksége van Istenre, hiszen az emberi lét végcélja maga Isten. *„Nincs és soha nem is lesz emberi erő, mely pótolhatná az önfeláldozó keresztény felebaráti szeretetet. Egyedül az egyházban van meg ez az erő, mert a forrás: Jézus Krisztus”*. A Károli Gáspár által fordított Bibliában olvasható, hogy Jézus a felebaráti szeretetet a második kőtábla legfontosabb parancsolataként határozza meg:

„Mester, melyik a nagy parancsolat a törvényben?”

Jézus pedig monda néki: Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat.

A második pedig hasonlóan ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat.” [3]

Ez a feltétel nélküli alapelv, abszolút követelmény minden földi berendezkedés számára. *“A felebaráti szeretet és tisztelet azonban mindenféle világnézettől és etnikai hovatartozástól független. Isten nem tesz olyan kiegészítő megjegyzést, hogy a felebarátodnak, embertársadnak meg kell felelnie valamilyen elvárásodnak.” [4]* Úgy kell megközelítenünk minden embert, mint Isten teremtményét, még akkor is, ha egyáltalán nem értünk egyet azzal amit képvisel, vagy amit tesz.

“Emberi jogi szempontból az egyház szabad, önkéntes társulás, melynek szabad választás alapján lesz valaki tagja, amikor elkötelezi magát az erkölcsi-szellemi normák, értékek, hitigazságok elfogadása és megvalósítása mellett.” [5]

Egyház a társadalomban

Magyarországon már a nyolcvanas években a parlament elfogadta a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvényt, melynek értelmében az egyházak autonómiájának visszaállítására került sor. Így tudott újra különválni az állam és egyház, több oktatási intézmény is így kezdhette meg működését. Az egyházak visszaigényelhették a szocialista korszakban jogtalanul elvett ingatlanait, illetve kárpótlást kérhettek azokért. Az 1994-95-ös tanévben már 225 egyházi kezelésű oktatási intézmény működött az országban. Nem korlátozták az intézményekben a vallásoktatást, egyre inkább teret nyert a szabad vallásgyakorlás, hatályon kívül helyezték az egyházi tisztségek előzetes állami engedélyezését előíró rendeleteket.

1994-ben megkezdődött a Magyar Honvédség tábori lelkeszi szolgálatának felállítása is. 1991-ben 37, 1996-ban már 73 egyház és vallási közösség tevékenykedett az országban. 1991-ben II. János Pál pápa magyarországi látogatása is jelezte, hogy helyreállt az egyensúly az állam és egyház között, és hogy a vallások egyre inkább elfoglalhatták méltó helyüket a társadalomban. Az 1997-es megállapodás a Vatikán és a magyar kormány között még inkább megerősítette, hogy rendeződött az állam és az egyházak viszonya, így lehetőség nyílt a vallási meggyőződés kinyilvánítására is.

A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról a 2011. évi CCVI. törvény rendelkezik. A törvény szerint:

1. § (1) Mindenkinek joga van a lelkiismeret és a vallás szabadságához.

(2) A lelkiismereti és vallásszabadság joga magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.

(3) A lelkiismereti vagy vallási meggyőződés megválasztása, elfogadása, kinyilvánítása és megvallása, továbbá annak megváltoztatása, illetve gyakorlása miatt senkit előny vagy hátrány nem érhet.

(4) A lelkiismereti és vallásszabadság joga az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében meghatározott okból korlátozható.

Az egyházak feladatai

A rendszerváltás kérdésessé tette a vallási közösségek számos régi funkcióját, ugyanakkor új lehetőségeket is nyitott, például a közigazgatásban, gazdaságban és a közéletben is. Megfigyelhető, hogy a különféle egyházközösségek és gyülekezetek továbbra is a helyi társadalmak alapstruktúrái maradtak. Kutatások alátámasztják, hogy a társadalom többsége hasznosnak tartja és elvárja azt, hogy az egyházak is beleszóljanak a társadalom életébe, dolgaiba és szabadon képviselhessék véleményüket.

Az egyházi élet fontos alapgondolata az embertársainkon való segítségnyújtás, mely történhet közösségi szinten, vagy egyéni szükségletek alapján is. A mai kor társadalmi problémáinak szinte minden területén megtalálhatóak már az egyház képviselői, akik áldozatos munkájukkal részt vesznek a problémák megoldásában. Ez akár történhet a mai kor új tudományterületein, mint például szociológia és pszichológia. Ezek segítségével lehetnek a szociális segítségnyújtás lépéseinél.

A segítségnyújtás sokszor nehezebb része korántsem anyagi természetű. A személyes odafigyelés, a közösség építő ereje, a tapintatos és személyes tanácsadás, a szociális gondoskodás, alappillérei az egyházi-gyülekezeti tevékenységeknek. Ide sorolhatjuk a betegek, idősök gondozását, a családsegítést, a házassági tanácsadást. A társadalom számára is nélkülözhetetlenek a katasztrófák kármentesítésénél résztvevő különböző egyházi karitatív szervezetek, szociális munkások, illetve a drog- és alkohol prevencióban résztvevő koordinátorok, akik a társadalom periferiáján élők segítésére szakosodtak. Fontos megemlítenünk azoknak az egyházi önkénteseknek a tevékenységét is, akik a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben tartanak lelki gondozást, akik azért dolgoznak többnyire személyes meggyőződésből, hogy hasznos, értéket teremtő emberek váljanak a lecsúszott vagy épp tartósan hátrányos helyzetűekből is. Gondoljunk csak bele, hogy mi lenne a gyenge lábakon álló szociális hálóval, ha még az egyházi segítség is elmaradna. Valószínű, hogy még több szegény, elkeseredett, kilátástalanabb ember élne ma Magyarországon.

Ezért is válik egyre fontosabbá helyi és országos szinten is a saját értékek intézményes megvalósítása ahol már gyermekként megkezdhetők az empatikus készségek fejlesztése. Minden közösségnek figyelnie kell a felnövekvő generációra, hiszen a nevelés-oktatás feladatköre kulcsfontosságú a közösségek fennmaradásában.

A köznevelés kritériumait a 2011.évi CXCV. törvény fogalmazza meg:

3. § (3) Az állami és települési önkormányzati nevelési-oktatási intézményben az ismereteket, a vallási, világnézeti információkat tárgyilagosan, sokoldalúan kell közvetíteni, a teljes nevelés-oktatási folyamatban tiszteletben tartva a gyermek, a tanuló, a szülő, a pedagógus, vallási, világnézeti meggyőződését, és lehetővé kell tenni, hogy a gyermek, tanuló, egyházi jogi személy által szervezett hit- és erkölcsoktatásban vehessen részt.

A hitoktatás jogi szabályozása

A társadalom és az egyház együttműködésére az idei év egy újabb lehetőséget kínált, miszerint 2013 szeptemberétől az állami iskolákban is lehetőség nyílik az egyházak képviselői által szervezett hit- és erkölcsstan tantárgyak oktatására. Az állam és az önkormányzatok által fenntartott közoktatási intézményekben eddig csak fakultatív módon lehetett hitoktatást kérni.

Az új, a nemzeti köznevelésről szóló törvény 2013. szeptember 1-ig még egyrészt fenntartja a részleteiben még hatályban maradó közoktatási törvénynek a fakultatív hit- és erkölcsstanra vonatkozó rendelkezéseit, másrészt előírja, hogy 2013. szeptember 1-től az erkölcsstan órát vagy a helyette választható egyházi jogi személy által szervezett hit- és erkölcsstan órát az általános iskola első és ötödik évfolyamán felmenő rendszerben be kell vezetni. A tanulóknak illetve, szüleiknek választaniuk kell, hogy az iskola által szervezett erkölcsstan tantárgyat vagy valamelyik egyház hit és erkölcsstan tantárgyát tanulják kötelező jelleggel.

2013 szeptemberétől az állami iskolákban kötelezően választott tantárgyként induló egyházak által szervezett hit- és erkölcsstan órákat egyházi megbízással és hitéleti szakon szerzett felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek taníthatják. [6]

Megállapítható, hogy nagy felelőssége van az egyénnek és a vallási közösségeknek is, hiszen ha élni tudnak ezzel a lehetőséggel, a jövőben még nyomatékosabban tudnak részt venni a civil társadalom életében, akik még inkább bepillantást nyerhetnek egy-egy közösség életébe.

Az egyházak társadalmi szerepe

A segítségnyújtás palettája igen széleskörű, foglalkoznak a szegények élelmezésével, a hajléktalanok ruháztatásával, vagy akár a gyermekek oktatásával is. A társadalom pedig pont ezt várja el egy hívő embertől, vagy közösségtől, hogy a rászorulóért közbenjárjon és segítsen, ha tud, hiszen ez lehet a hiteles kereszténység egyik alaplépcsője.

Az egyházak karitatív tevékenységét a rendszerváltás során megalkotott 1990.évi IV. törvény biztosítja. Ezzel egy időben létrejöttek vagy újjáéledtek Magyarországon is a különböző egyházakhoz tartozó civil kezdeményezések, szervezetek. Minden egyház, felekezet, egyik legfontosabb feladatának tartja szociális tevékenységeit a közjó szolgálatába állítani, melyre az evangéliumok és az apostolok levelei is buzdítják a hívőket. Az talán elvárható, hogy az egyházak saját híveiket támogassák, de értékeik akkor tudnak még inkább megmutatkozni, ha a segítségnyújtást nem hívő emberek felé is gyakorolni tudják. Az egyházak és a hozzájuk közel álló szervezetek munkájának felbecsülhetetlen értéke van. Önzetlen törődésüket semmilyen szervezet nem tudná pótolni, és helyettesíteni.

A karitászmozgalom, amelyet 1931-ben a Katolikus Püspöki Konferencia alapított meg, sok ezer világi hívő taggal az egyházközségekben is csak korlátozottan működhetett, egyetlen anyagi forrása a segélyezésnek a Szent Antal-persely maradt. A 80-as években már lehetőség nyílt arra, hogy testi és szellemi fogyatékos gyermekek számára gyermekotthont létesítsen.

A *Magyar Katolikus Egyház* szeretetszolgálatát Magyar Karitásznak néven, 1991. június 14-én jegyezte be a Fővárosi Bíróság, egyházi jogi személyként. A szervezet újjáalakulásával egyidőben bekapcsolódott a nemzetközi karitászhálózatba is, és a világ 166 országát összekapcsoló Caritas Internationalis tagja lett. 1995-re kialakult az országos karitászhálózat Magyarországon. Közel 650 plébánián működik már karitászcsoport. A karitászcsoportokban kb. 7000 önkéntes a rászorulóknak segítségével és betegláttalattal foglalkozik. A katolikus karitászevente szervez OKJ tanfolyamokat a kórházi betegláttalattatást végző karitásze önkéntesek számára. A kórházi lelkészek mellett egyre nő azoknak a világi munkatársaknak a száma, akik a kórházi betegek lelki gondozását segítik. A katolikusok egyik fő erőssége az oktatás és az egészségügy, de közvetlenül és alapítványokon keresztül is számos segítséget adnak rászorulóknak. [7]

A *Magyar Református Egyház* számára kezdetben az intézmények létrehozása, fejlesztése volt az elsődleges cél a megváltozott, új igények alapján. A hagyományos segélyezési munka

továbbra is az intézményi rendszer keretében működött. A megnövekedett igények és kapacitások miatt azonban 2006-ban létrehozták a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítványt, mely a karitatív segélyezési munkát végzi teljes egészében. Folyamatos részvétel az árvíznél az élelmiszer –segélyezésben, és a megrongálódott házak helyreállításában. A reformátusok egyebek mellett foglalkoznak ifjúsági és családmentéssel, börtönviseltekkel, hajléktalanokkal, drogosok megmentésével, menekültekkel és különféle fogyatékkal élők támogatásával. [8]

Az 1991-ben alapított *Ökumenikus Segélyszervezet* hazánk egyik legnagyobb, nemzetközileg is elismert karitatív szervezete. Alapítói a Magyarországi Református Egyház négy egyházkerülete, a Magyarországi Evangélikus Egyház három egyházkerülete, valamint a metodista, unitárius és ortodox egyházak.

Az evangélikusok szeretetotthonokat tartanak fenn idősek számára. Specialitásaik közé tartozik a szociális étkeztetés, családsegítés, házi segítségnyújtás, valamint tanyagondnoki szolgálatot is ellátnak. [9]

A *Hit Gyülekezete* 1994-ben alapította, a Hites Adakozók Hálózata nevű karitatív szolgálatát. A gyülekezet szeretetszolgálat (HISZ), mára országos szintű szervezetté nőtte ki magát, több mint harminc helyi irodával rendelkezik. Szolgálatuk kiterjed az országhatáron túli magyar lakta területekre is. Jelentősen nő a tevékenysége a rászorulóknak, a hajléktalanoknak, menekültek, a természeti és ipari katasztrófák áldozatainak megsegítésében, mind a hazai, mind a határokon túli magyarság, mind más népek körében. Megemlíthető a haiti földrengés áldozatainak megsegítése, és az országunk árvizeinél való folyamatos segítségnyújtás. A hazánkat sújtó vörös iszap tragédia is újra összefogást követelt, a gyülekezet ingyen konyhák felállításával, ételosztással segítette a rászorulókat. A börtönmissziók során, lehetőség adódik a fogvatartottakkal, a Biblia tanulmányozására. Az egyházi segítők, többek között lelki gondozói tevékenységet is betöltenek. A Bibliai értékrendek átadása valamint a személyes tanácsadások lehetőséget biztosítanak az egyén számára, hogy szabadulás után az életüket a társadalom hasznos tagjaként tudják folytatni.

Ma a gazdasági válság hatására az anyagi kilátástalanság, munkanélküliség kérdésköre is felerősödik, így a lelki segítségnyújtás e krízishelyzetekben is elkerülhetetlen.

Azt, hogy milyen mértékű segítségnyújtásban tud részt venni egy felekezet a társadalmi életben adódott probléma megoldására, azt az adott felekezet szakember és anyagi bázisa határozza meg. Vannak felekezetek, akik nemzetközi hálózatuk miatt sokkal rugalmasabban, gyorsabban és hatékonyabban tudnak segítséget nyújtani akár hazai vagy nemzetközi katasztrófák során. Több szakember, több pénz több lehetőség, így nagyobb a segítségnyújtás lehetősége és mértéke is. Állami támogatás igénybevétele csak a „történelmi” egyházak számára van lehetőség, ezért az ő szerepvállalásuk a társadalomban sokkal könnyebb, mint azoknak az egyházaknak, akik önkéntes adományok által jutnak anyagi forrásokhoz. A szűkös anyagi keretek gyakran gátjai a hatékonyságuknak.

Az egyházak céljai abban is különböznek a társadalmi céloktól, hogy az egyházak tagjainak nem kizárólagos céljuk, hogy a társadalmat építsék, az ő céljuk Isten országának építése. Mégis e kettő itt újra egybekapcsolódik, az emberért küzd mindkettő, amelyben az igazság, a közjó, és a szeretet követendő. Ezért is kapcsolódik össze a társadalom és az egyház, hiszen egyik sem létezik a másik nélkül. A társadalom szerint az egyház feladata továbbra is a folyamatos „érzékenységgel” megtartása a kemény földi élettel szemben. Feladata az idősek, szegények, betegek elesettek gondozása. Cél, a szociális érzékenységre való nevelés lenne, hogy már az ifjakat is olyan szellemben nevelhessük, hogy merjenek ezeken a területeken munkálkodni, válasszák hivatásukként a segítségnyújtás formáit, még ha napjainkban nem ezek a „szakmák” a legmegfizettebbek. Ez pedig hit nélkül a tapasztalatok szerint nem megy. A szeretet adásának, gyakorlásának az egyén, a család, és a társadalom részéről is óriási szerepe van. Szükséges képviselni azt az értékrendet, hogy az emberi élet értéke megelőz minden hasznot,

karriert és értéket, hiszen minden élet ajándék. Az embernek van a legnagyobb értéke és ezért mindent meg kell tenni, hogy óvjuk és védjük azt.

Összességként megállapítható, hogy a főbb egyházak képviselői sok tekintetben hasonlóképpen gondolkodnak a társadalmi problémákról. A segítségnyújtás érdekében képesek félretenni versengéseiket, konfliktusaikat és képesek együttműködni. Bármilyen világban is élünk a társadalom jogos elvárása, hogy az egyház nem elhanyagolható értékrendet képviseljen. Az emberek túlnyomó többsége egyetért abban, hogy a család fontossága, a szeretet és a közjó mindannyiunk számára fontosak.

Hivatkozások

- [1] Albert-Farkas-Leveleki: Szociológia, Möbius Print, Nyíregyháza, 2001.27. old.
- [2] [http://hu.wikipedia.org/wiki/XIII. Le%C3%B3_p%C3%A1pa#A_Rerum_novarum._C3.A9s_a_szoci.C3.A1lis_k.C3.A9rd.C3.A9s](http://hu.wikipedia.org/wiki/XIII._Le%C3%B3_p%C3%A1pa#A_Rerum_novarum._C3.A9s_a_szoci.C3.A1lis_k.C3.A9rd.C3.A9s) 2013.08.15.
- [3] Szent Biblia, Máté evangéliuma 22. fejezet,36-39.vers, Újszövetség,31. old.
- [4] Németh Sándor: Tízparancsolat. Mesterprint Kft. Budapest, 2004.125.old.
- [5] Németh Sándor: A hit botránya. Új Spirit Könyvek 2001.483.old.
- [6] <http://www.hiteserkolcstan.hu/jogszabalyok> 2013.08.16.
- [7] <http://uj.katolikus.hu/adattar.php?h=14#N7> 2013.08.18
- [8] <http://misszio.reformatus.hu> 2013.08.18.
- [9] <http://www.lutheran.hu/z/honlapok/nyugat/kerulet/szeretetotthonok>

Felhasznált irodalom

- Albert - Farkas-Leveleki: Szociológia, Möbius Print, Nyíregyháza,2001.
- Az oktatás napjainkban Magyarországon. Szerk.: Osváth Sarolta. G-mentor, 2002. 14-221 o.
- Kósa László: Művelődés, Egyház, Társadalom. Akadémiai Kiadó, Budapest,2011.
- Kónya István: Kálvinizmus és társadalomelmélet. Akadémiai Kiadó, Budapest,1979.
- Károli Gáspár: Szent Biblia. Magyar Bibliatársulat, Bp.2005.
- Magyar tudománytár – Társadalom, politika, jogrend. Szerk.: Kulcsár Kálmán, Bayer József. MTA Társadalomkutató Központ, Kossuth Kiadó. 2003.
- Magyar Nagylexikon. 11. kötet. Magyar Nagylexikon Kiadó, 2000.
- Magyarország Alaptörvénye
- Németh Sándor: A hit botránya. Új Spirit Könyvek 2001.
- Németh Sándor: Tízparancsolat. Mesterprint Kft. Budapest,2004.
- Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Osiris Kiadó, 2001.